

MÉHÉSZETI KÖZLÖNY

AZ ERDÉLYRÉSZI MÉHÉSZ-EGYLET KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN.

T A R T A L O M :

Elnöki megnyitó a méhészeti esti-előadások alkalmából. *Turcsányi Gyuka.* — A méz süritéséről. *Csiky János.* — A méz mint gyógy- és tápszer. *Prónay Albert.* — A méh természetrajza. Dr. *Bálint Sándor.* — Egyesületi élet: Választmányi ülés. — Közgyűlési meghívó. Báró *Bánffy Ernő,* elnök. *Wieder József,* főtitkár. — A méhésztélérről. — Vegyesek. — Tagsági nyugta.

E folyóiratot az egylet rendes és köri tagjai a tagsági díjért kapják. Rendes tag évenként 2 frtot (4 korona), köri tag 1 frtot (2 korona) fizet.

KOLOZSVÁR, 1894.
AZ EGYLET TULAJDONA

GÁMÁN J. ÖRÖK. KÖNYVNYOMDÁJA.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A MÉH ÉS VILÁGA

CZIMÜ MŰRE

IRTA SÖTÉR KÁLMÁN.

Elég ha a fenti czimet olvassa a magyar méhészt, hogy feleslegessé váljék a mű ajánlása; mert tudjuk mily megbecsülhetlen kincs van letéve az emberiség számára Sötér Kálmán munkájában.

Ma mégis felkérjük ügybarátainkat, hogy előfizetésöket az alább írt feltételek mellett küldjék be: erre nagyfontosságú körülmények hínak fel.

Az erdélyrészi méhészt-egyletet ugyanis, az a nagy szerencse erte, hogy „A méh és világa“ cz. munkát a nagynevű író és igaz emberbarát, ez egy-letnek ajándékozta, mely adományával elvitázhatlan dicsőséget szerzett nekünk, s a szerény törekvést, melyet a közügy érdekében egyletünk tanusított, nagy elismerésben részesítette; az ez évi szamosújvári méhészeti vándorgyűlésünket pedig, mely eme elhatározásra nagy befolyással volt: a buzgó apostolok gyűllyhelyévé avatta.

Amde csak az a nemzet méltó nagy gyermekeire, a melyik azokat felismeri és elismerésben részesíti. **A nagy munka, dicsőségére válik a magyar irodalomnak** a külföld előtt, a mely, ide számítva még a nagy Dzirzon és Berlepsz műveit is, *oly, a méhészetre vonatkozólag mindent magába foglaló irodalmi terméket nem mutathat fel*, mely ezt a munkát felérné. Epen ezért tetetett számos ajánlat német irodalmi vállalkozók részéről, hogy a mű először németül adassék ki.

A műre előfizetni, annak megjelenését siettetni tehát nemcsak méhészeti, de magyar nemzeti kötelesség is.

A mű nagy nyolczadrét iven, finom vellin papiron, szép nyomással, hazánk egyik legkitünőbb nyomdájában lesz nyomva. *Négy vaskos kötet lesz az egész mű, legkevesebb 25—25 ívvel, több mint 150 kitünő illusztrációval. Az egész munka ára 12 frt, bolti ára 16 frt lesz. Finom angol vászonba kötve, a tábláján és sarkán symbolicus arany nyomással: 20 frt.*

Az előfizetés az egész munkának a megszerzésére kötelező; azért kívánatos, hogy a kik az ügyet pártolják s tehetik, az egészet előre fizessék be; de az összeg befizetése **részletekben** is eszközölhető olyformán, hogy az előfizetés alkalmával 3 frt, a többi részletek az egyes kötetek megjelenésekor utánvétellel lesznek fizetendőek, megjegyeztetvén, hogy a kötetek sűrű egymásutánban fognak megjelenni.

Egyletünk a könnyebb és biztosabb kezelésre való tekintetből azt határozta, hogy az előfizetési pénzek az **egylet elnökségének** czímezve Kolozsvárra szolgáltassanak be.

A mű f. 1894. év október elsejével nyomdába kerül s annak első kötete legkésőbb 1895. február havában megjelenik, az egész munka azonban a milleniumra fogja hirdetni a magyar tudományosság és gyakorlati észjárás dicsőségét.

Kérjük az előfizetéseket minél előbb, de legkésőbb f. év decz. 31-ig eszközölni.

Kolozsvártt, 1894. szept. 1.

Br. Bánffy Ernő
elnök.

Turcsányi Gyula
I. alelnök.

Bodor László
a Méhészeti Közlöny szerkesztője.

Wieder József
az Erd. Méh. Egylet főtitkára.

Minden gazdaságban nélkülözhetlen Tejoltó-kivonat. 1 kiló 1 frt 20 kr.

G E R G E L Y F E R E N C Z

kertészgazdasági kellékek legnagyobb raktára,
a „THANATON“ biztos rovar-irtószer egyedüli raktára,
Kolozsvárt, főtér 21. sz., saját ház.

Ajánl a n. é. gazdaközönség részére

legfrissebb gazdasági- és veteménymagvakat,

melyekről kívánatra árjegyzéket szívesen küld.

Azurin Peronospora ellen	1 kiló	1.80
Creolin Pearson-féle	1 kiló	1.85
Carbolsav vegytiszta fehér, jegeczes	1 kiló	2.—
Carbolsav nyers, 30% hordó számra	100 kiló	18.—
Carbolineum legjobb faj, hordó számra	100 kiló	18.—
Carbolsavas mész piros	100 kiló	15.—
Chlormész 100 fokos	100 kiló	18.—
Csodasó (Sal Glauberi)	100 kiló	8.—
Gépolaaj pugliai, hordó számra	100 kiló	44.—
Gépolaaj amerikai, hordó számra	100 kiló	20.—
Hernyóenyv Hitz-féle	1 kiló	—40
Higanykenőcs	1 kiló	2.50
Kénkövirág	100 kiló	18.—
Kékkő I.	100 kiló	30.—
Keserűs, hordó számra	100 kiló	8.—
Kocsikenőcs, sárga vagy fekete	100 kiló	8.—
Kátrány, fekete, hordó számra	100 kiló	6.—
Maró szóda (Aetznatron) 100 fokos	100 kiló	22.—
Naphtalin	1 kiló	—40
Oltóviasz, saját gyártmányu	1 kiló	1.50
Oltóviasz, Katona-féle kecskeméti	1 doboz	—50
Oltóviasz, Pichler-féle	1 doboz	—60
Patkánymérég	1 rud	—50
Petroleum amerikai, hordó számra	100 kiló	20.50
Petroleum brassói I., hordó számra	100 kiló	18.50
Portland cement, hordó számra	100 kiló	3.50
Román cement (Hydraul mész)	100 kiló	2.—
Repezeolaaj tisztított, hordó számra	100 kiló	42.—
Salicylsav jegeczes	1 kiló	10.—
Salicylnatron	1 kiló	10.—
Tejoltó-kivonat, Maager-féle	1 kiló	1.20
Thanaton	1 doboz	1.10
Vaselin, sárga 1 kiló 1 frt, fehér	1 kiló	1.40

Olajba tört festékek, lakkok, firneiss főraktára.

7—8 Legkeresettebb fűszerkereskedés.

Vidéki megrendelések azonnal eszközöltetnek.

Méhészeti eszközök
egyedüli nagy raktára
KISS ERNŐ vaskereskedésében,

Kolozsvárt, főtér 22. sz.

„Hungaria“ Budapesti részvénytársaság

Mütrágyagyári termékei

kizárólagos nagy raktára.

A nmítség. miniszterium elrendelte az állami birtokokon e műtrágya kizárólagos használatát.

Megrendeléseket postafordultával postai utánvét mellett küld.

Árjegyzék ingyen.

12—12

Apró hirdetések.

E rovatban a méhészegylet tagjai 2 sorig ingyen hirdethetnek; ezen felül minden félhasábos petit sor 4 kr.

VÁSÁROL.

Csurgatott és pergetett mézet Lerner Vilmos, Gyöngyösön. Minta küldendő.

Tiszta viaszot nagy és kis mennyiségben vásárol *Gergely* Ferencz kereskedése Kolozsvár, főtér.

ELAD.

Szabó Imre pénztárnok Kun-Félegyházán, 12 erőteljes méhcsaládöt, igen jó készülötű négyes kaptárókban. — Egy négyes kaptár négy méhcsaláddal 40 frt. — A 12 együtt 112 frt.

Mézeczetet a méhész-egylet gyárából, *Hirschfeld* Sándor kereskedése, Kolozsvár, főtér.

Szabó László Vészton, Békésmegye 45 kgr. pergetett mézet, à 50 kr.

A kolozsvári határon, az ugynevezett „Hegyes domb“-on egy mintegy 4 holdnyi terjedelmű, jó karban levő birtok jutányos áron eladó. Bővebb felvilágosítást ad lapunk kiadóhivatala.

Szontagh Elek Krakkón, u. p. M.-Igen, 30 darab méhcsaládöt és 54 darab jól készült mű-kaptárt. Ugy a kaptárak, mint a méhcsaládok egyenként is eladók.

GERGELY FERENCZ

kertészgazdasági kellékek legnagyobb raktára,
a „THANATON“ biztos rovar-irtószer egyedüli raktára,
Kolozsvárt, főtéér 21. sz., saját ház.

Ajánl a n. é. gazdaközönség részére

legfrissebb gazdasági- és veteménymagvakat,

melyekről kívánatra árjegyzéket szívesen küld.

Azurin Peronospora ellen	1 kiló	1.80
Creolin Pearson-féle	1 kiló	1.85
Carbolsav vegytiszta fehér, jegeczes	1 kiló	2.—
Carbolsav nyers, 30%, hordó számra	100 kiló	18.—
Carbolineum legjobb faj, hordó számra	100 kiló	18.—
Carbolsavas mész piros	100 kiló	15.—
Chlormész 100 fokos	100 kiló	18.—
Csodasó (Sal Glauberi)	100 kiló	8.—
Gépolaj pugliai, hordó számra	100 kiló	44.—
Gépolaj amerikai, hordó számra	100 kiló	20.—
Hernyóenyv Hitz-féle	1 kiló	—40
Higanykenőcs	1 kiló	2.50
Kéncővirág	100 kiló	18.—
Kékkő I.	100 kiló	30.—
Keserűsó, hordó számra	100 kiló	8.—
Kocsikenőcs, sárga vagy fekete	100 kiló	8.—
Kátrány, fekete, hordó számra	100 kiló	6.—
Maró szóda (Aetznatron) 100 fokos	100 kiló	22.—
Naphtalin	1 kiló	—40
Oltóviasz, saját gyártmányu	1 kiló	1.50
Oltóviasz, Katona-féle kecskeméti	1 doboz	—50
Oltóviasz, Pichler-féle	1 doboz	—60
Patkányméreg	1 rud	—50
Petroleum amerikai, hordó számra	100 kiló	20.50
Petroleum brassói I., hordó számra	100 kiló	18.50
Portland cement, hordó számra	100 kiló	3.50
Román cement (Hydraul mész)	100 kiló	2.—
Repezoalaj tisztított, hordó számra	100 kiló	42.—
Salicylsav jegeczes	1 kiló	10.—
Salicylnatron	1 kiló	10.—
Tejoltó-kivonat, Maager-féle	1 kiló	1.20
Thanaton	1 doboz	1.10
Vaselin, sárga 1 kiló 1 ft, fehér	1 kiló	1.40

Olajba tört festékek, lakkok, firneiss főraktára.

6—8 **Legkeresettebb fűszerkereskedés.**

Vidéki megrendelések azonnal eszközöltetnek.

Méhészeti eszközök
egyedüli nagy raktára
KISS ERNŐ vaskereskedésében,
Kolozsvárt, főtér 22. sz.

„Hungaria“ Budapesti részvénytársaság

Mütrágyagyári termékei

kizárólagos nagy raktára.

A nmltsz. miniszterium elrendelte az állami hirdokokon e műtrágya kizárólagos használatát.

Megrendeléseket postafordultával postai utánvét mellett küld.

Árjegyzék ingyen.

11—12

BCU Cluj / **Apró hirdetések.** Library Cluj

E rovatban a méhészegylet tagjai 2 sorig ingyen hirdethetnek; ezen felül minden félhasábos petit sor 4 kr.

VÁSÁROL.

Csurgatott és pergetett mézet Lerner Vilmos, Gyöngyösön. Minta küldendő.

Tiszta viaszt nagy és kis mennyiségben vásárol *Gergely* Ferencz kereskedése Kolozsvár, főtér.

ELAD.

Szabó Imrepénztárnok Kun-Félegyházán, 12 erőteljes méhcsaládöt, igen jó készületü négyes kaptárookban. — Egy négyes kaptár négy méhcsaláddal 40 frt. — A 12 együtt 112 frt.

Mézcsemetet a méhész-egylet gyárából, *Hirschfeld* Sándor kereskedése, Kolozsvár, főtér.

Szabó László Vésztön, Békésmegye 45 kgr. pergetett mézet, à 50 kr.

Műlép-gyár teljesen felszerelve előnyös feltételek mellett. Értekezhetni Kolozsvárt Tivoli-utca 3. sz. emelet.

Szontagh Elek Krakkón, u. p. M. Igen, 30 darab méhcsaládöt és 54 darab jól készült mű-kaptárt. Ugy a kaptárak, mint a méhcsaládok egyenként is eladók.

Méhészeti Közlöny

AZ ERDÉLYRÉSZI MÉHÉSZ-EGYLET SZAKKÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN.

A lap szellemi részét érdeklő közlemények a „Méhészeti Közlöny“ szerkesztőségéhez czimzendők:

Kolozsvár, Bástya-utca, 9. szám.
Reklamatiók-, hirdetésekre vonatkozó megkeresések, valamint a pénzküldemények: **Gebhardt Döme** egyleti pénztárnokhoz intézendők Kolozsvárra.

Rendes tagok 2 frt (4 korona), körítet tagok 1 frt (2 korona) tagsági díjért a „Méhészeti Közlöny“-t is kapják.
Hirdetés díja: garmond soronként 8 kr. (16 fillér). Egy egész oldal: 3 frt (6 korona). Fél oldal: 1 frt 50 kr. (3 korona). Egyleti tagok, éves és féléves hirdetőik 30% leengedésben részesülnek.

A kéziratokat nem adjuk vissza.

Elnöki megnyitó a méhészeti esti-előadások alkalmából.

A társadalmi élet napjainkban összes testi és szellemi erőinknek hatványozott felhasználását, hogy ne mondjam kihasználását várja, sőt követeli tőlünk. Ha korunkat a gőz és villany korának keresztelték el, ezen elnevezésben benne foglaltatik egyúttal azon épen nem előnyös tény is, hogy a mai embereket ideges embereknek lehet tekintenünk. Bizonyos idegesség mutatkozik a társadalmi tevékenységben, az egymással való érintkezésben, a hivatalok bureauiban.

Hogy ezen állapot nem természetes, nem rendes és az emberi szervezetre és kedélyre nézve épen nem előnyös: mondanunk sem kell. Azt azonban már határozottan állíthatom, hogy az emberiség üdvét és boldogítását szíven hordozó nemesebb gondolkozásu egyedek komolyan foglalkoznak azon kérdéssel: *»Miként lehet ezen visszás állapoton változtatni?«* Némelyek azért a tanügy fokozott fejlesztésétől várnak mindent, mások a vagyoni jóllétre fektetnek túlsúlyt, ismét mások a vallásosság helyes oktatását forcirozzák; de még vannak olyanok is, a kik az olyan embert tartják igazán

írigyrendőnek, kit az ő egyszerű, igénytelen voltából a kor haladó szelleme nem forgatott ki.

Én részemről mindezen nézetek jogosultságát — kinek-kinek a felfogása szerint — elismerem, de nem találok meg bennük a kielégítő megoldást, s ha azért én is tovább kutatok, ne vegyék azt tőlem feltűnési vágynak m. t. uraim, hanem tekintsék olyan tüneménynek, hogy én is uszom az árral, s ez magában véve természetes jelenség.

No hát kutatásaimban figyelmem a méhészet mezejére bukkant, s itt sok olyat találtam, a mi az említettem visszasságok ellen gyógyszernek bizonyult. Ha azért a méhészetnek egén oly tündöklő csillagokat látok: mint egy Dzierzon, br. Berlepsch, br. Ambrozy, Sötér Kálmán, s hozzáteszem a mi közvetlen egünkön br. Bánffy Ernőt is, kiknek fénye felüldítő meleg hatással van a szemlélőre: magam is vágyom ezek fénykörébe, hogy én is melengethessem magamat azon fényárban, mely őket övedzi.

Csakhogy az önzés, minden más gyengeségeim daczára se vett még annyira erőt rajtam, hogy mindazon jól eső melengető fényt a magam számára kivánnám lefoglalni, nem! . . . sőt cilenkezőleg idealismusom arra ösztönöz, hogy ama jótétemény élvezetére minél többeket serkentsek s a kiapadhatlan áldás forrásait óhajtom megismertetni mindazokkal, kik annak még eddig osztályrészesei nem lehettek.

Ez indít arra, hogy mai estélyezésünk alkalmából pár *szót szólnak a méhészet sokoldalu előnyeiről.*

A tulajdonképeni kötelesség érzete tehát az, mely most megszólaltat. Ehhez nem kell a mai tudományosság magaslatán álló szakmunkát irni; jóllehet nem tagadható, hogy a tudományos műveltség mindnyájunktól elvárja, hogy a közérdek emelésében birjunk azon eszközökkel, tehát kellő szakismerettel, melynek segítségével más embertársunk szívébe mintegy be tudjuk csempészni azon üdvös tárgy iránt való szeretetet, melynek apostolaivá szegődtünk.

A tudásnak minden ágában, így a méhészeti ismeretben is vannak közkedveltségnek örvendő oly kiadványok, melyek a kellő *utmutatást* megadják, — s a kevésbé gyakorlott méhészt a méhészet titkaiba beavatják; de mit érnek e művek, ha a porlepte

könyvtárakban hevernek. Arra szeretném ez alkalmat felhasználni, hogy ama közkézen forgó kiadványokra épen az által tegyek figyelmetessé, hogy annak előnyeit tüntessem fel.

Ha gondolataim a messze multba tévedeznek s a rendelkezésünkre álló adatokra gondolok: csudálkozva kell kérdenem: mi okozhatta azt, hogy míg a régi mult időkben a méhészet nagy szerepet játszott, a közel multban ilyet nem találunk?! Mi az oka p. o. annak, hogy a régebbi földrajzi könyvekben Felső-Magyarország némely vidékének előnyeül a méz- és viasztermelés van feltüntetve; addig ugyanott ma a méhészet roszt, vagy semmiféle felkarolásban nem részesül. *Rozsnyó* — Gömörmegyében -- a középkorban a róm. kath. egyházakat a szükséges viasz-gyertyával messze vidéken ellátta, volt nagymérvű összeköttetése a külfölddel, különösen Galiciával. Épen így a Szepesség is, hol Késmárkon volt a főpiacz. A Dunán-tul Veszprémben és Győrött szép eredményül méhészkedtek s jelentékeny mennyiségű mézterményt szállítottak Bécsbe; míg ma alig számbavehető tevékenységet tapasztalunk e téren.

Ennek oka a megváltozott gazdasági viszonyokban le lehet fel. Köztudomásu ugyanis, hogy a dunántuli »Bakonyt« a régi ember többé nem ismeri meg. Annak alakja teljesen megváltozott. Ott, a hol előbb szép erdőségek voltak, ma szántóföldeket tur a földműves; a szép ligeteket, melyek büvös vonzerővel birtak, hiába keressük, mert ezeket rendszeresen irtogatja a minden irányban építkező vasut. Ugyanezt látjuk a Vértes-alján, Fehérmegyében, valamint a Kárpátok lánczolata mentén, a felső megyékben. Ugyanezt mondhatjuk Erdélyről is.

Azt pedig jól tudjuk, hogy a hol az irt vadon változást szenvedett, s helyébe a méhészetnek megfelelő földmunka nem lépett, az égalji viszonyok a méhészetre kedvezőtlenekké lőnek.

Amaz előnyöket pedig, melyeket a régiek vontak a méhészetből, mi ma hatványozódva élvezhetjük, már csak azért is, mert a méztermények czélszerű felhasználásának szolgálatába állott a vegytan is. Csakhogy a talajviszonyok változásával a *méhészet* viszonyainak is meg kellett változni, s nekünk ehhez kell alkalmazkodnunk.

Előnyeink a méhészetből kiszámithatlanok, ha figyelembe

vesszük, hogy a méz, mint tápszer, semmi mással nem pótolható, a viaszt pedig semmiféle u. n. földviasz nem tudta kiszorítani az üzleti érvényesülésből. Ha a méztermésünket akarjuk eladni — mint nyers anyagot — a gyors és könnyű közlekedési viszonyok ajánlkoznak szolgálatunkra; ha pedig fel akarjuk dolgozni: sokféle alkalom kínálkozik erre, s igen jól használható utasításokat nyújtanak kivált a német ez irányú szakmunkák.

Ha pedig a filloxerát átkozza a szőlőmunkás, mi a mézre ugy tekintünk, mint oly anyagra, mely hivatva van az egészségre káros hatás nélkül oly felüdítő italok pótlására, minőt nélküle alig vagyunk képesek termelni. Lesz alkalmunk bemutatni mindenikből.

Ámde, ha már a szellemi téren oly magasra vergődünk, hogy a multa csak szánalommal nézünk: bizony-bizony nagy hálával gondolunk azokra, kik feltárták előttünk a méh világát s annak évezredekén át elrejtett titkait szemcink elé tárták ama rendszerrel, melynek megalapítójaként Dzierzont ünnepli a méhészközönség.

Szemcink előtt dolgozik a méh!... És mi, a mig annak munkájában gyönyörködünk, oly élvezetben részesülünk, melyet hiába keres a kártyás az ördög bibliája mellett, hiába az iszákos a korcsmának büzhödt levegőjében, hiába a kincsszomjas kincses szekrényében. Mindeme helyeken ridegség, szeretetlenség, önzés mételyezik meg az embernek sokkal nemesebbre hivatott szellemét; mig a méhnek világában munkabecsülést tanulok s embertársamat szeretni vágyom saját hátrányommal, határozott kárommal is: mert ezt látom ama köztársaságban, hol rend, egymással egyetértés és munkabeosztás oly példás rendben honolnak.

Ezen világba ohajt a mi egyletünk is betekinteni s tevékenységünk oda irányul, hogy másokat is látni tanítsunk s megosszuk ama kincseinket, melyeknek már osztályrészeséivé lettünk.

Kérjük ehhez szives részvételüket.

Turesányi Gyula.

A méz süritéséről.

(Befejező közlemény.)

Azt tapasztaltam, hogy a gyenge családok lakásába helyezett méz, néha a fészek közvetlen közelében romlik meg, érintetlenül, még nyárban is, mert nem képesek mind feldolgozni rövid idő

alatt. Felhordani, illetőleg elhordani csak tudnák, de minthogy a fészkek felett és fészkekben csak feldolgozott mézet raktározna el: nem győzték mind feldolgozni s míg a sor reá került, megromlott. Hol van itt a kaptárbeli lég sűrítő hatása? Hiszen a betolult külső levegő hűvösebb voltánál fogva még lecsapott a kaptár légköréből is. Ide irányuló kísérletezésemnek 2 méhcsalád esett áldozatul. Sajnálom, de nem busulok értük, mert okultam rajtuk. Ugyancsak más erős mézetlen családdal higitott mézet, másikkal meg czukoroldatot tejjel elegyítve* hordattam fel, annyit, a mennyit képesek voltak felhordani naponta. Vizsgálatomra a költőfészkekben, a fiasítás között, szürkés folyadékot kaptam; de a fiasítás fölött már részben fedett, részben fedetlen, teljesen sűrített, vizsinü és tiszta mézet találtam. Kivülről nem hordhattak, mert nem volt miből. A család kitűnőleg gyarapodott, míg a fennebb mondott esetben a külmunkások kívül veszték el, a fiatal méhek duzzadt potróval a kaptárban és kaptár előtt hullottak el. Harmadik esetben szennyes piszokkal telt mézmosadékot hordattam fel, a mennyit csak képes volt felhordani. Fenn épített, a sejtekben még csak nyoma sem volt a piszkos lének. A fiasítás felett fedett, vagy fedetlen, sűrített méz mindig volt. Negyedik esetben légmentesen zárt mézürben, (a hová gyér szitaszöveten hatolt át a költőür felmelegedett légköre, de onnan el nem menekülhetett, csak a költőfészken át,) a szennyes, piszkos levét higan, romlatlanul kaptam, de ott leülepedett minden piszkával. Ötödik esetben gazdag, mézzel bővelkedő családnak adtam a sok piszkos mézes levét keretekbe töltve, a mézürbe helyezve; már 24 óra múlva tiszta, sűrített mézet kaptam a nyomán. Hatodik esetben léghuzamos mézürben, a méheket szitaszövettel rekesztve el, helyeztem a szennyes mézes vizet: eredménye szeszese erjedés lett, mely, az erjedés befejeződésével, szép mézsin tisztaságu folyadék lett, de nagyon hig. Ugyanazt a műveletet szegény, néptelen családnál ismételtém; eredménye utálatos, savanyu szagu és izü folyadék lett, teljes piszkos kinézésével. Mindezekkel a kísérletekkel szemben a bővebb magyarázat szükségtelen; csak annyit kívánok megjegyezni, hogy a negyedik esetben a mézes víz, minden higsága mellett, erjedésbe nem mehetett a méhcsalád meleg szénsavval telített légköre miatt. Bizonyára az erjedő gom-

* Miért a tejet?

bákra ártalmas az a légkör. Hatodik esetben kevésbé meleg, a külleggel kevert levegő hatása alatt, az erjedő gombák szabadon fejlődhetnek a szeszes erjedés előnyére. A többit megfajthetik tisztelt olvasóim maguknak. Kérem, tegyenek többoldalu kísérletet, bizonyára meggyőződnek a kaptárbeli lég tchettelenségéről a mézsűrítésre vonatkozólag. A mennyiben lehetővé van téve a kaptárbeli lég sűrítése a léghuzam által: eredménye a feldolgozatlan méznél erjedés; a már sűrítetttnél: jeggecedés, vizlecsapolással a méhektől elhagyott helyeken. A sűrített, azaz a méhek által bepecsételt méz a szabad légen, mentől hidegebb az, annál hamarabb jeggezesedik, tekintet nélkül a légkör száraz vagy telített voltára. A fűtött szobák meleg levegőjében legtovább eláll jeggezesedés nélkül. Ez nincs semmi összefüggésben a lég mézsűrítő hatásával.

Schönfeld mérése bizonyára téves volt. Vagy ha meg volt adva a lehetőség, hogy egy hét alatt besűrösödjék a méz, a mi a méheknek hozzáférhető volt, az előbbivel szemben bizonyára 24 óra alatt már besűrítettett. Bizony ez gyarló bizonyítvány a lég sűrítő képessége mellett. De jó, hogy Sötér ur is elismeri, hogy a felületváltoztatással gyorsabban sűrösödik. Lám a méhek hozzájárulásával, a méz helyének változtatásával, mégis csak gyorsabban sűrösödik. Mert valamennyi sejt, mind megannyi külön edény, külön mézfelületekkel és ama edények felett nem elfutó, hanem ugyanannyi kis légforgással, melyek vajmi lassuvá tennék a légcserét, mikor a kaptár levegője egészben is csak nagy hosszadalmassággal cserélődhetik ki. Minthogy S. ur nem engedi a méz helyének rendszeres változtatását, a mézsűrítés annál lassubb.

Ne feledjük, hogy a léget is a nem tőle eredő meleg tartja légalakban s változtatja a vizet is melegségi nagyságához mért gyorsasággal léggé s üzi az általa megritkitott légkörbe. A légenk párologtató és oldó hatása nullra becsülhető a kölcsönzött meleg nélkül. Ne tévesszük össze a kaptárbeli lég párologtató képességét a szabad levegővel, a hol, a mily gyorsan csak magába vette a meleg által fejlesztett vizpárákat, ép oly gyorsan áll tovább, helyet adva a száraz, de a földszinén folyton melegedő légkörnek.* Ne feledjük azt se, hogy a méhek természetének megfelelő meleg

* Ne higgyük, hogy ezen földszinen melegedő légkör egyszersmind vizpárát

kaptár felemésztett légköre csak lassu körmenetben cserélődik, a melyet, minthogy mindig a méhcsomón huzódik keresztül, a méhek, szervi működésük folytán, még jobban telítenek. Ne feledjük, hogy a meleg foka s ezzel szárító ereje 35 C. fokon felül nem emelkedhetik, mert ezt a méhek maguk szabályozzák kivonulásukkal. Ne feledjük, hogy itt nálunk a szabad légkörnek nincs oly magas hőfoka, melyet a méhek árnyékolt helyen ki ne állanának kényelmesen; napsütött helyen pedig nem a légkör, hanem a nap, rajtuk megütődött sugara oly égető. Természetes, az a légkör hatol be a méh lakásokba is, melynek melege már nem emelkedik, megszűnván az árnyékolt helyen a külső ok. A további hőemelkedést a méhek idézik elő. Míg a körlég melegével, inkább mondhatjuk: ez általi terjedtségével, képes magába venni a méhek kifejtette légnemeket: sem a méh melege testében nem nő, sem a körlég melege; mert a méh testében kifejlett meleg (égési folyam) mindig az elhasznált anyagok léggé változtatására fordítódik. Mikor pedig a kaptárba hatolt lég telített a kaptárba bevitt melege által okozott gyérségében, több vizpárát már nem képes magába venni a hő működése nélkül; ezt emelnék a méhek, ha szervezetük kiállaná. Ugyde, a hol emelniök kellene, ott már a vizpárákkal telített levegő a méh saját melegével előidézett párákat visszahagyja a testen izzadság alakjában, az ekkép visszafojtott meleg emelkedik a testben, mely nagyobb feszítő erejénél fogva újból csak képes lesz a vizet léggé változtatni, s úgy nyer nagyobb fokú meleget a kaptárbeli lég is. Csakhogy a szervezet a test saját melegének a rendesnél magasabbra emelkedését nem tűrheti s ez kényszeríti kivonulni a kaptárból a körlég teltsége szerint 35 fokon alól is. Így azon 35 fokot csak a legnagyobb száraz nyári melegben tűri meg, t. i. mikor a küllég nyert melegségéhez s ezzel kiterjedtségéhez egész a 35 fokig képes a méhek kiválasztott légnemeit az egészséges légcserével magába venni. Nálunk (Korondon) eddigi tapasztalatom szerint 35 C. fokon felül nem emelkedik a küllég hőfoka.

Ugyanaz nap, mikor nálunk a légkör a 28° meleget elérte, estvéli órákban tett mérés szerint, a kaptárok levegőjének hője is ne venne fel ugyanazon helyről. Hiszen az ott fejlődő meleg mindig párologtatja az ottan található nedveket is.

28° volt és ezen felül egyetlen egy családnál sem hágott. Jelöl annak, hogy ez a légkör már a 28°-nál telítve volt; a népesebb családok kiültek, a kevésbbé népesek a kaptárt betöltötték külső látszatban; a még kevésbbé népesek, de az előbbihez egyenlő térfogattal, a kaptárt sem töltötték be, de a fészekben ugyanezen fok meleget tartották fenn. Ez bizonyíték arra, hogy a légkör melege, napi legmagasabb fokán annyira telítette magát, hogy a kaptárba jutva, a küllég lehülése után, ott benn csak addig a fokig tűrhették, mert azon túl a méhek saját visszafojtott melegükkel emelhetnék volna, de ezt szervezetük nem tűrte és a tér szűke miatt kivonultak, míg a számukkal arányosan nagyobb térrel bírók szétterjeszkedtek (méréséklni a belléget), a még nagyobb térrel bírók pedig megtartották azt a csomót, mely tűrhetővé tette a bellég nyomását, a mely itt is 28° volt. Ezek mind bizonyítékok a kaptárbeli lég sűrítési képtelensége mellett.

Ha még megtörténhetnék az, hogy a küllég, mielőtt a méhken áthatolna s ezeknek légzési szervükkel érintkezne, egyenesen a mézen huzódnék keresztül, a déli órákban birna ott benn is annyi párologtató képességgel, hogy szedne magába valamit a méz vizéből. De tudjuk azt, hogy a legforróbb napokon is a lépek alját, és egyáltalán a külburkot, vastagon lepik a méhek, míg a lépek között alig mozog egy néhány fiatal vagy rakodó méh; a többi a sokaságukkal emelkedő hőért künn ül. E külburkon kell keresztül törnie a küllégnek, a hol már melegségi fokához mérve, telítve is van. Ezt jelölik a méhek kiülésükkel, mert ki van mutatva: ha nincs telítve a légkör, 35 fokot megszenved a kaptárban a méh, kényzszerűségből még 37 fokot is; de itt már nem dolgozik. 35 foknál mindig kiül a népes család, habár bennt jól elérne is. Legujabb mérésöm szerint, mikor a napi legmagasabb fok légkörünk 35 fok volt, estve ugyanazon hőfok volt a méhek költőfészkeiben is s ugyanazon szabály szerint huzódtak ki, mint fennebb a 28 fok mellett volt kimutatva. Ugyane mérésimnél este a küllég 28 fok volt, tehát a kaptárban csak oda emelkedett, a hol nappal volt a küllég, de azt bizony a méhek párája okozta. Reggeli mérésöm szerint a küllég 22 fokot mutatott, a kaptárbeli lég 30 fokot. Egy kissé összébb huzódva és a kiülő csomók apadva, de csalhatatlanul jelölve, hogy 30 fokon felül a meleg nem emel-

kedhetik a kaptárban, mert telítve van ott már vízpárákkal; a további melegejlesztés csak a párák miatt testükben visszafojtott meleg által történhetnék, de ezt szervezetük nem állja.

A zárt levegő párologtató képtelenségét, vagy gyarlóságát számos — az életből vett — példákkal igazolhatnám még azon esetben is, mikor a légtől független, száraz meleg (érez fűtő melege) jön segítségére; de úgy hiszem ki van már merítve eléggé, szűk-ségtelen még példákkal világosítanom.

A kiülő, legnépesebb családok legtöbbet gyűjtenek, — természetes, ha a rajzásról lemondottak — a leggyorsabban építenek és pecsételnek: jeléül annak, hogy a kaptárbeli légkör teltsége semmi hátráltató hatással sincs a méz süritésre, mert azt belszervükben végzik sokaságuk szerinti gyorsaságban. A szervi működés pedig szabályos; mindég ugyanazon fokú meleggel dolgozza fel anyaga elhasznált részeit. Itt a munka eredménye nem a fokozott melegtől, hanem a számtól függ, tiszta világot vetve a mézsürités folyamára és okára. Ezek oly természeti okok és bizonyítékok, melyeket ha számításainkból ki nem feledünk, lehetetlen a kaptárbeli lég süritési képtelenségéről meg nem győződnünk, különösen, ha még a teméntelen fiasítás nedvkiválasztását is figyelembe vesszük.

Hogy a szervezetben, illetőleg a mézhólyagban, hogyan megy a mézsürités? valamint Sötér ur az ellenkezőt, úgy azt én sem tudom kimutatni; ez a phisiologusok és vegyészek feladata. Hanem a szem előtt lefolyó jelenségekből, tényekből tudok következtetni én is. Tudom, hogy mind az állatok, mind a növények teméntelen vizet vesznek és dolgoznak fel naponta. Különbén a víz alkatrészeiben a szervetlen testek jó nagy részének is alkatrészét teszi. Csakhogy míg a szervetlenekkel állandó összeköttetésbe lép, a szervezettekben a küldöncz szerepét viszi, mely midőn megtette kötelességét, mehet. Sötér ur nem kapott a mézhólyagban semmi olyan nedvet, vagy szervet, melyek vegyi hatásokat gyakorolhatnának a mézre. Hát a szervezetet alkotó sejtekben hol találjuk ezeket külön meg? Pedig ezek a sejtek viszik a főszerepet az egész szervezet működésében. Ezek mindmegannyi külön kis életet képviselnek, melyek önmagukban működve, ujakat hoznak létre és újra felbomolnak.

Hogy mutatja ki S. ur, hogy ezek a sejtek minő működés

folytán bánnak el az elhasznált, vagy nekik feleslegessé vált vízzel oly összhangzatosan? Hát mondjuk csak úgy: vegyi működés és az ezzel járó melegség folytán. Kiküldik az elhasznált, fölöslegessé vált vizet az összes sejtek mind. Mikor a test valamelyik részletében működésképtelen, az összhangzat megbomlik, a test beteg. A hólyag miért ne bírhatna nedv kiválasztó és bontó képességgel bizonyos határig, mely csak előkészítése volna a tápláléknak a további táplálkozásra? Ne keressen S. ur olyan önálló, külön mirigyeket a méhnél, mint a nagyobb és tökéletesebb szervezetű állatokban, a melyeknek külön kimutatható hatásuk. Lehet, hogy neki azon egyben megadatott az azt alkotó sejtek több oldalú munkássága, a mint éppen feladatának szükséges, s a mit más állatoknál csak több szervi működés végezhet. S. ur azt hiszi, hogy a mézhólyag nem is tartozik az emésztő szervekhez és így nincs semmi rokoni, együtttható munkássága azokkal. Dehogy! A mézgyomor egyenest előkészítője a tápláléknak az emésztésre. Látszik összeköttetéséből az emésztő rendszernek, hogy az nemcsak a végre van rendelve, hogy benne a méh a kapott nektárt vagy mézet hazavigye, hanem azért is, hogy benne egy előkészítő emésztési folyamaton a tápszer átmenjen az emésztő rendszer további munkálatára. Tagadhatlan, hogy a méz innen megyen át a további emésztő-szervbe; hát a virágpör és a víz? A fiasításnak készített salak (bélsár) nélküli, teljes felemésztésre kész táplálék hogyan készül és honnan? Talán erre mind nem képes a méh belszervezete (emésztő szerv)? Vagy tán készen kapják a méhek s úgy adják? Tagadom. Ez a szájon elkezdve, a mézgyomron végezve, az emésztő rendszer feladata. S ha a méhek az emésztésre képtelen anyagokat kiválasztják s úgy adják a fiasításnak, hogyan lehet megtagadni a hólyagnak azon feladatát, hogy a felesleges vízrészeket kiválassza? A víz a nektárnak legritkább és legkönnyebb bontható anyagát képezven, legegőbb kell, hogy változást szenvedjen, midőn a mézgyomor falával érintkezik. Lehet, hogy a mézgyomor oly savanyakat választ ki, melyek a száj nedvével együttesen, vegyi változást idéz elő a mézben azonnal. Mig ezeknek a savaknak egyik része a cukorrészekkel kötve össze magát, megtartja a víznek bizonyos százalékát, s mézet alkot; a másik része vízzel, virágpörrel vagy valamely — nem a mézhez

tartozó — anyagokkal alkot egy különváló vegyületet, melyet az emésztő gyomornak ad át, mely, tagadhatlanul, nyáron át hig keveréket bocsát el magától. E végre bizony az emésztő gyomor szája nem szükséges, hogy szemekkel legyen ellátva, mint S. ur jelzi. Elég annyi különválás, hogy a gyomorszáj kitágulása és összehúzódása által, vagy a mézgyomor összehúzódása által, mint a mézet körülvevő burok az emésztőgyomorba szoríttassék s mikor ez megtörtént, valamely inger által figyelmeztessék a méh a sejtekbe öntésére. Éppen így történhetik meg a Sötér ur által említett virágor kiválaszthatása is. Vagy lehet, hogy a mézhólyag fala a vele érintkező, könnyen légneművé bontható vizrészeket egy bizonyos százalékgig légneművé változtatja és úgy küldi ki szövetein át, a test többi részeivel együttes működésben, a kaptár légkörébe vagy a szabadba. Nem következik, hogy mindezek a szervezetre káros hatásuak lennének, mert lehet, éppen ez a feladatuk az életfolyamban. Hiszen magunk emberek is azt tapasztaljuk, hogy belszerveink, feladatukhoz mérten, mindnyájan kiválasztják az alkalmatlant s eltávolítják, de azért nem pusztulnak el, egészségükben nem rövidülnek. Ha a táplálékkal mérges anyag jut be: elpusztul ember, állat egyaránt. Ugy, de ezeket az anyagokat a méhek sem veszik be öntudatosan.

Csalhatlan igazság, hogy a méhek a nektárt már első felszedésükben nem avval a sűrűséggel teszik be, mint a hogy a virágok kelyhében találták. A második felszedést már a belmunkások végzik, feladatukhoz mérten, részben a fiasítás számára dolgozzák fel, részben tökéletes mézzé, a téli készletre. Hogy a süritett méz nem az, a mi a cukoroldat és nektár volt: azt Sötér ur is elismeri. Tehát készen nem hordják a szabad természetből; most már bármily uton járuljanak is elkészítéséhez, öntudatosan vagy öntudatlanul, csinálják az alkalmas nyers anyagokból. Nevezhetjük őket mézcsinálóknak is; vagy, minthogy az anyagját is ők hordják meg összességében: mézgyűjtőknek. Egyiknek sem én neveztem s nem is akarom újabb keltezéssel elnevezni.

Teljességgel nem gondolom, S. ur hogyan tartja lehetőnek rajtacsipni a méheket mézsüritési munkájukban? A kaptárban lehet kapni a mézelési és fiasítási időszakban mindig egészen telt, kevésbé telt és üres mézgyomorral méheket, a szerint, a mint mun-

kájukat végezték. Lehet kapni higabb és sűrűbb mézet gyomrukban. Ezt még a laikus is minden tudományos segédeszköz nélkül felismerheti. Az is tagadhatlan, hogy ha higitott mézet adunk be a méheknek, kirepülnek vele, a mikor csak tehetik, míg a süritett mézzel nem. Valjon miért? A mezőről hordottal nem szükség, hogy ezt tegyék, mert azt a felszedés alkalmával meghordozták eléggé. Bizonyára az átváltoztatás, a sürités egy munkálatán már akkor keresztül megyen a méz, a melyhez szükséges a mozgás. Az is igaz, hogy a munkás méh gyakran bocsát el magától vizizü folyadékot, mely arra enged következtetni, hogy az emésztőszervek vizet tisztán is választanak ki és távolítanak el maguktól. Az is igaz, hogy az egészséges méh télen ürülékét nem távolít el magától, vagy ha igen, csak keményct. Természetes, ekkor mézsüritéssel nem foglalkozik.

Épen azért, mert a méh a mézet is belszervében süriti: töméntelen vizet párologtat el naponta saját teste melege, szervi működése folytán és a kaptár légcseréjével ki is küldi a kaptárból. Ez önként foly, mert nincs a levegő képességére bízva, hanem a szervezet rendszeres, egyforma működésére, a mely a levegőt is megszabályozza. A Sötér ur által említett estvéli méret épen úgy bizonyíthat az én és velem egy alapon állók nézete mellett. A víz feldolgozása, bármelyik uton történjék, a méhlakásokból el kell, hogy távolítódjék és a kasnak könnyülni kell, míg új hordás következik. Hát a méhek és fiasítás mit emésztenek fel együtt? Vagy az nem jöhet számításba a méréseknél?

Dönhoff elismeri, hogy már a méhgyomorban változásnak indul a méz, én sem tagadom, Sötér ur sem, miért vitatkozzam hát a mézzé alakulás ellen? A nektár mézzé alakulása az első letevés után 30—35 C. foknál a szabad levegőn is megtörténhetik hosszú időn át, de a kaptárban nem, az elmondott okokból.

A méz színét okozó festő anyagokra vonatkozólag, minők az illó olajak, virágpor, nincs semmi ellenvéleményem, csak azt kivánonom hozzá tenni: midőn a méhek másodszer leteszik, azaz a süritett méz helyén, akár a telt, akár a hézagosan telt sejtekben már állandó színök is megvan.

Csiki János.

A méz mint gyógy- és tápszer.*

(Befejező közlemény.)

A méz kizárólag invert cukorból áll, (az aetherikus olajak és szinanyagok igen csekély mennyisége teljesen irrevelans) így annak a nádcukor ellenében meg van az a megbecsülhetetlen előnye, hogy a gyomorból egyenesen, a további vegyi folyamat akadályozása és veszélyeztetése nélkül, a vérbe felszívható. E folyamat fontossága még többre becsülendő, ha egy szempillantást vetünk a cukor fontosságára az emberi szervezetet illetőleg. Mert a cukorszükséglet szervezetünkben igen is nagy. Ha már annak a tömege, melyet cukor formájában különféle anyagokban, gyümölcsben és italban felveszünk, nem csekély, s még az jelentékenyen emelkedik az által, hogy a legfontosabb és legelterjedtebb tápanyag a keményítő, mielőtt felszívhatóvá válik, az emésztési anyagok befolyása alatt először dextrinné, azután cukorra változik át. Ha az ember meggondolja, hogy a kenyér, burgonya, zöldség és hüvelyes vetemények értéküket kiválólag a keményítőnek köszönhetik, akkor fogalmat alkothat az ember a cukor mennyiségéről, a mire az élő szervezetnek szüksége van. És itt ismét azon fontos tényt kell constataálnunk, hogy a cukor, a melylyé a keményítő változik, nem nádcukor, hanem dextrose, a melyről már fennebb láttuk, hogy az a levulozéval egyenlő, a mézet képezi. Még a gyermek szervezetének is aránylag sok cukorra van szüksége. És itt azon, csaknem hihetetlen tényre bukkanunk, hogy a tejcukor sem lesz egyszerre feldolgozva, hanem előbb épen ugy alkatrészekre, a méz cukrára lesz átváltoztatva teljesen, ha a körülmények kedvezők, még pedig a gyermek gyomrában levő csekély sósav miatt, meglehetősen lassan. Mindezen tényekből ama fontos következtetésre jutunk, hogy az emberi gyomorban minden cukorfajok közül egyedül a mézcukor (Invert cukor, Dextrose és Levulose) emészthető fel, minden más cukorfajnak pedig előbb fel kell bomlania alkatrészeire.

Annál a nagy fontosságánál fogva, melylyel az invertcukor mennyiségileg és minőségileg a szervezetre van, mivel főtényezője a melc- és a zsirképződésnek, sokkal nagyobb súlyt kellene fektetni a cukordiéta szabályozására, a melyet eddig, azt lehet mondani,

* Az első közleményt lásd a „M. K.” augusztusi számában. (Szerk.)

ugyszólván semmibe sem vettek. Mindenekelőtt a fel nem szivható (illetőleg nehezen emészthető) nádcukrot a mézzel kell helyettesíteni, a mely az egyedüli természetszerű és hasznos invertcukor. A kávé, thea és sütemények édesítésére mézet kell használni. A gyümölcs hiányzó édessége előállítására annál inkább mézet kell használni, mint invertcukrot, mivel az érett gyümölcsben szintugy csak ez, nem pedig a nádcukor van jelen. E mellett minden utonmódon arra kell törekedni, hogy a mézet, mint tápanyagot, nagy mennyiségben hozzuk forgalomba, kivált ezen fontos okok miatt, az amylacek részleges kipótlására. Az ősök egyszerre egy tál mézet is megettek. Eddig a csecsemők czu'ordiétája nagy hibát mutatott fel. A tej és más tápanyag azóta mindig nád- vagy legfeljebb tejcukorral lett pótolva, a melyről fentebb mindkettőről be lett bizonyítva, hogy az a gyomorban kiválóan nehéz vegyi folyamat árán változik át emészthetővé! Ezen a hiányon a méz segít, a mely, hosszas tapasztalataim alapján mondhatom, hogy össze nem is hasonlíthatólag könnyebben emészthető, kivált a le szokást illetőleg a gyomor- és bélkatharusnál. A méz-édesítés nagy előnye az abnormis erjedés és savképződés hiányában rejlik. A tiszta pergetett méz éveken át ellenáll az erjedésnek, a miért is azt kell figyelembe venni, hogy csak az ilyen, de nem svájci méz, a mely épenséggel nem méz, vagy a préselt méz, a melyben sok tojásfehérje van, használandó a gyermek táplálására. Nem kevésbé fontos dietikus tápanyagnak tűnik fel a méz a beteg felnőtt embereknél.

A mi a méz puszta orvosi felhasználásáról ezután még tudva van, receptekben fordul elő, a melyek részben nem váltak be, vagy nem felelnek meg többé a mostani orvosi nézletnek. Torokgyuladást, gégefőgyuladást és diphteridist nem lehet mézzel gyógyítani. De nagyon ajánlható a méz, mint más szerek segítségül, a száj- és torokbajok ellen, teszem fel timsó, chlorsavas káli, borax, borsav, a melyek 5—10%-ban mézzel keverve, ecsettel szájbajra kenve, sokkal jobbak, mint a szájöblögető víz, mivel a méz lassu felolvasztásával sokkal jobban hatnak (3 csepp sósavval egy theás kanálban).

Minden esetekben a méz teljesen biztos levegőelzárást eszközöl, a mely egyszersmind ragadósága tolytán a seb széleit össze-

tartja, és vizbemártással könnyen levehető, mivel a méz könnyen oldódik. Mindenesetre a méz hangyasav tartalmánál fogva, a mely az eczetsavra, salicil savra, bencolsavra analogusan hat, antiseptikus tulajdonsága. A mézzel való lekötésnek a gyermekeknek még az az előnye is megvan, hogy semmi mérgezési tünetek, mint a jodoform és karbolsavnál, nem állnak elő. Kiválóan ajánlhatom az orvosoknak a mézet antiseptikus kenőcsöknél, mint segítő szert használni. 10⁰/₀ karbol és 20⁰/₀ jodoform a mézzel együtt nagyon szép és egyenletes praeparatuumokat képez, a melynek előnye abban áll, hogy a szer csak fokozatosan, a mint a méz oldódik, hat, és hogy a kenőcs a kötészváltásnál könnyedén és viz által távolítható el. Így remélem, hogy a méz a kisszerű népchirurgiában és kivált a seb kezelésénél elnyeri azon fontosságot, a mely őt nagyszerű hatásáért, olcsóságáért és kézhez való állásáért megilleti. Nagyon természetes, jó és tiszta méznek egy háztartásban, de legalább egy boltban sem szabad hiányoznia, mert ha azt a távolesó gyógyszer-tárból kell megszerezni, a legjobb alkalom már elmúlt rég a sebkezelésre. De mindenekelőtt azt kell megjegyezni, hogy a konyhában, az asztalnál, a gyermekek és betegek szobáiban, ha az ember épen készül a cukorszelenche után nyulni, hogy minő kiváló kincsünk van a mézben.

BCU Cluj / Central University of Bihor Cluj

Prónay Albert.

A méh természetrajza.

(Dr. Bálint Sándortól.)

A mily bőven el van látva a magyar olvasó közönség mindennemű szépirodalmi s történelmi munkával (úgy, hogy e téren a külföld bármely országával kiálljuk a versenyt), ép oly mértékben lát szükségét a természetrajzi munkákban; s jelesen tárgyunkra vonatkozólag, rovar-bonczani és élettani munkákban különösen.

Az erdélyrészi méhész-egylet a saját munkakörében úgy igyekezett ezen a hiányon segíteni, hogy a méh természetrajzának illusztrált kiadását határozta el.

A mű megírására dr. Bálint Sándor muzeumi őrségéd és egyetemi tanársegédet kérte fel. Tudós tagtársunk, hogy a nemzeti célokért küzdő egyletnek ez által is segítségére lehessen, teljes készséggel vállalkozott a mű megírására.

A mű terjedelme 10—12 nyomtatott ív lesz, a »M. K.« alakjában, s annak önálló mellékleteként, külön lapszámozva jelenik meg, havonkint egy ívnyi terjedelemben.

Ilyen terjedelemben (tehát lehetőleg tömören) nyújtani fogja a tudomány maig elért eredményeinek felhasználásával a méh természetrajzát. Mivel a művelt olvasó közönség, nem pedig szakemberek számára iratik, népszerű modorban tárgyalja a felölelt anyagot. Épen irányánál fogva s mert ilyenemű munka magyar nyelven még nem jelent meg, közérthetőség szempontjából minden használt (köztudatba még át nem ment) állattani fogalom és műkifejezés a lehetőségig meg lesz benne magyarázva, hogy specialis állattani előtanulmányok nélkül is használható legyen. Ugyanezen okokból czélszerűnek látszott a méh boncz- és élettanának keretében, a mennyire a tárgy kizárólagos volta engedte, általános rovar-boncz- és élettant adni.

A leírottak könnyebb megérthetését és elképzelését mintegy 70, részben credeti, részben a legkiválóbb rovar-anatomusok munkálataiból átvett ábrák segítik nagyban elő.

A műbeosztás a következő:

I. fejezet. *A méh helye a rendszerben.* II. f. *A méhcsalád.* III. f. *Köztakaró* (külváz és belváz). IV. f. *Izomszat.* V. f. *A végtagok* (a. a fejen, b. a toron, c. a potrohon). VI. f. *A belső és független szervei* (az álczák etetése stb.). VII. f. *A légző szervek.* VIII. f. *Vérkeringési rendszer* (szív, vérjáratok, van-e a méhnek lépe?). IX. f. *Kiválasztó szervek* (vesék, viasz kiválasztó szervek, méregmirigy, fagygyumirigy). X. f. *Az idegrendszer.* XI. f. *Az érzékszervek* (a. a tapintás, b. a szaglás, c. az ízlelés, d. a hallás [a méhek hangja, éneke, beszéde], e. a látás). XII. f. *A méhek szellemi képességei.* XIII. f. *Az ivarszervek* (a. a him ivarszervek, b. a női ivarszervek, c. a dolgozók nemisége, d. a himnős méhek). XIV. f. *Szűznemzés* (Parthenogenesis). XV. f. *Postembryonalis fejlődés* (Peteburkon kívüli fejlődés). XVI. f. *A méhek virágválogató képessége.* XVII. f. *A méhek munkája* (a. a viasz [lép stb.], b. méz, c. A méhkenyér). XVIII. f. *A méh* (*Apis mellifica* L.) *fajai.* XIX. f. *A méh földrajzi elterjedése.* — I. **Függelék.** *A méh élősdijei.* II. **Függelék.** *A méh betegségei.*

A munkának egyik jó oldala lesz az is, hogy minden fejezet

végén a vonatkozó irodalom jegyzékét adja. A ki tehát bővebben akar olvasni egyről-másról, könnyen tájékozhatja magát. Az általános tartalmu, nagyobb, összefoglaló munkák jegyzéke a mű végén fog közölni.

Közyülesi meghívó.

Az Erdélyrészi Méhész-Egylet 1895. évi január hó 27-én délután 3 órakor **közyülest** tart a szokott helyen (b.-közép-u. Mikó-palota), melyre az összes tagok meghivatnak.

A gyűlés tárgyai:

1. Elnöki megnyitó.
2. Főtitkári jelentés az egyesület 1894. évi működéséről.
3. Számadás-vizsgáló bizottság jelentése.
4. 1895. évi költség-előirányzat.
5. Választások.
6. Indítványok.

Az Erdélyrészi Méhész-Egylet választmánya 1894 november 28-án tartott üléséből.

Br. **Bánffy Ernő**,
elnök.

Wieder József,
főtitkár.

Egyesületi élet.

Választmányi ülés.

Egyletünk választmánya két ülést tartott a m. hóban, *Turcsányi Gyula* alelnök elnöklete alatt. Az első ülés november 14-én volt. E gyűlés főtárgya volt a Nógrádvármegyében alakítandó méhészkör. Örömmel vette tudomásul a választmány a Nógrádvármegyében megindult méhészeti mozgalmakat s az alakuló gyűlésre kiküldte *Wieder József* főtitkárt, ki a megbizatást készségesen el is fogadta.

Főtitkár jelenti, hogy Ungvárt méhész-szövetkezet van alakulóban, mely a kassai iparkamarától kilátásba helyezett anyagi támogatás mellett fog létesülni. Az ügy élén dr. *Novák Endre*, a méhészet egyik kiváló, lelkes barátja áll. A szövetkezet eszméjé-

hez a választmány pártolólág járult hozzá s a keresztülvitel módzatait illető véleményét átiratban fogja közölni.

Egyéb folyó ügyeken kívül főtitkár jelentette, hogy a szamosújvári vándorgyűlés és kiállításról a jelentés a nmélt. földm. minis-terhez felterjesztetett.

Ugyanez az ülés választotta meg a *Sötér* Kálmán »Méh és Világa« czimű munkája kiadását intéző bizottságot br. *Bánffy* Ernő elnök, *Turcsányi* Gyula alelnök, *Wieder* József főtitkár és *Bodor* László személyében.

A *második* ülés november 28-án volt, melyen megállapított a jövő évi rendes közgyűlés tárgysorozata.

A választmányi ülés befejezte után a »M. és V.« kiadó-bizottsága tartott ülést; megvizsgálta a bevett ajánlatokat s az *Ajtai* K. Albert ajánlatát, mint legelőnyösebbet elfogadta, miről *Sötér* Kálmán is értesíttetni fog. Elhatározta továbbá a bizottság, hogy a részvény-jegyeket legközelebről már kibocsátja.

BCU Cluj / Central Library Cluj A méhésztől.

A méhek betelelése.*

I.

A méhészeti év megállapítva nincs. Egyik méhész a tavasztól, másik az ősztől számítja a méhészeti évet. Véleményem szerint legjobb lesz, ha mi ősztől számítjuk (a beteleléstől) az év kezdetét. Azért, mert a mézelést, építkezést teljesen, a fiasítást pedig már a legnagyobb részben beszüntették: tehát csak akkor zárhatjuk le a méhészeti mérlegünket.

A betelelésre vonatkozólag irodalmunkban nincsenek oly precis utasítások feljegyezve -- legalább az én tudtommal -- hogy a kezdők kellő tájékozottságot szerezhetnének belőle. Az e télen rendezendő estélyek sorozatos előadásainak épen az a célja, hogy a kezdők számára teljes mértékben nyújtson felvilágosítást a gyakorlati méhészet minden ágában (a lehetőségig). Az utasításokat mindig legjobb tudásunk szerint adjuk.

* A folyó évi november 10-én tartott méhésztől előadta *Wieder* J. főtitkár. — Gyorsirói jegyzetek nyomán közölve.

A betelelést nem lehet egyszerre végezni. A főmézelés után oly helyen, a hol utóhordás nincs (Kolozsvárt jul. hó 25-ike körül) rögtön kezdhető.

A mézelés beszünetéről a kezdő legkönnyebben az által nyer tájékozást, hogy megnyitván egy kast, fedetlen fiasítást alig talál. Ez eléggé bizonyítja, hogy hordás nincs. A királynét tehát nem táplálják többé oly dusan, s petézési képessége ennek következtében gyorsan csökken, megszűnik.

Ha ez az időpont elkövetkezett, a méhészt első dolga: telelésre berendezni a családokat.

A nagyon erős családokat (30 keretes) a méztérből fokozatosan szorítja el. Ha pl. 10 keret volt, elveszi előbb felét, azután másik felét. Még pedig azért, nehogy a 30 kereten volt nagy nagy mennyiségű méh hirtelen 20 keretre szorítva, tulságos magas hőmérséketet hozzon létre.

A költőkamra összes kereteit kiszedjük, lehetőleg két keretládába. Egyikbe mézes, másikba üres, himporos, fiasításos vagy csak részben mézes lépeket teszünk. Ezáltal nemcsak mézkészletét ismerjük meg, hanem a népesség nagyságáról is tudomást szerzünk. Ugyazintén az anya állapotáról, vagy az esetleges anyátlanságról meggyőződhetünk. Tanácsos ilyenkor az anyát kupakkal a lépre lezárni. Ezuttal áliapítjuk meg azt is, hogy hány lépre kell betelelni a családot.

A betelelést úgy eszközöljük, hogy elől a röplyukhoz egy régi lépét teszünk, lehetőleg herelépet, miután ez van kitéve a legtöbb viszontagságnak. Fölébe egy keret fedett mézet, lehetőleg olyant, a melynek egyik oldalán fedetlen részletek is vannak, a fedetlen részletekkel a röplyuk felé fordítva. Alól jön egy teljesen üres lép, e fölébe egy teljesen fedett mézes lép. Harmadiknak alól, ha fedett fiasítás van, teszünk ilyet, felül pedig mindig teljesen fedelezett mézet. Negyediknek fedett vagy fedetlen fiasítást, ötödik, hatodiknak szintén. Ezek nem létében igen ajánlatos csak részben fedett vagy fedetlen mézes lépeket tenni, azért, mert ezen készletből él, illetőleg ezt a tél kezdetéig rendszerint elfogyasztja a család.

Bármily ügyesen rendezzük is be méhcsaládainkat télire, az csak a mi belátásunk szerint rend, az övék szerint bizonyára nagy rendetlenség. Mert igen gyakori eset, hogy a keretek 1—3 alsó

sejtsora vagy egészen üres, vagy a bennök levő csekély mennyiségű méz miatt fedetlenül marad. Ezen hézag, melyhez még a két keretsor közti üreg és a keretléczek vastagsága járul, télen a nehezen mozgó méhcsomónak igen nagy akadályul szolgálnak a felső keret mézéhez teendő utjakban. Főelv a betelelésnél tehát, hogy a méz (fedett állapotban) lehetőleg az alsó keret fedett mézétől kezdve, a felsőn végig folytonos legyen, mint ezt a parasztkasok természetesen építményein látjuk.

A keretsorok közti üreget, mely különösen, ha a kaptár nem pontos méretű, aránytalanul nagy lehet, lépdarabokkal hidaljuk át.

Az említett üres sejtsorok megtöltetése céljából, hátul egykét lekupolt vagy rendtelenségbe hozott mézes keretet adunk be, mivel az ilyen mézet feltétlenül behordják. Ezen keretek, a hogy megürültek, természetesen eltávolítandók.

A keretek mennyisége (a téli fészkek nagysága) a népesség nagyságával arányos kell legyen, mert a szükséges meleget a kellő kicsinységű helyen könnyebben fentartják, mintha tágas téli fészkekben kis méhcsomó van. Ez okból igen ajánlatos annyira összeszorítani a családot, hogy késő ősszel is (4--6° R.) az ablaknál méhek legyenek láthatók.

Tizenkét keretesnél gyengébb család betelelésre már nem ajánlatos. Az ilyeneket legcélszerűbb egyesíteni. (Ezt később tárgyaljuk.)

Egy jó család január hóig alig fogyaszt egy kiló mézet. Az enyhébb időjárás bekövetkeztével azonban hozzákezd a fésítéshez, s ekkor egy hó alatt már 2 kilogramm mézet is elfogyaszt, tehát *legalább* 6 kgr. mézzel teleljünk be.

A méhek, ha keveset is, de folyton fogyasztanak a legnagyobb hidegben is, bélsár-kiürítésre azonban november második felétől kezdve — ha zord az idő — tavaszig sem jönnek ki. Zavartatás esetén mohón neki esnek a méznek, sokat fogyasztanak s tisztulásra ki nem repülhetvén, bekövetkezik a vérhas. Ezért kell a méheknek télen át a legnagyobb nyugalmat biztosítani.

A méhlokok télire való elkészítése, elhelyezése, az esetleges rendellenességek orvoslása és egyesítés a következő előadások tárgyait képezik.

Vegyések.

— *Felkérjük a tagsági díjjal hátralekösöket, hogy az esedékes tagdíjakat küldjék be mielőbb Gebhardt Döme pénztárnokhoz (Kolozsvár, Hója-szöllő).*

Rendes tagsági díj 2 frt, köri tagsági díj 1 frt.

A tagok lapunkat is kapják a tagsági díjakért.

Kérjük t. tagjainkat és a méhészet barátait, hogy sziveskedjenek lapunkat minél szélesebb körben terjeszteni.

— *Sötér Kálmán „Méh és Világa”* című munkája Kolozsvárt fog nyomulni. A vállalatot intéző bizottság több nyomdától ajánlatokat vett be s azok megbirálása után az *Ajtai* K. Albert kolozsvári jó nevű nyomdatulajdonos ajánlatát fogadta el. Meg vagyunk győződve, hogy a kiváló nyomdász, a nagynevű író munkáját oly izléssel fogja előállítani, mely könyvpiacunknak már külsin tekintetében is diszére fog válni. Ajtai K. Albert a Sötér munkájához külön készített papírt egyik elsőrendű gyárban s az előmuukálatok már anyira haladtak, hogy a nyomdai munka már e hó első hetében megkezdhető lesz. A clichéket egyik lipcsei xilographus fogja készíteni.

— *Sötér Kálmán »Méh és Világa«* című munkájára előfizettek lapunk szerkesztőségénél *Vrosházy* János (Szügy) és *Fadgyos* Sándor Kis-Kun Halas 3 frttal. Az összegeket illetékes helyre juttattuk.

— *A „Méh és Világa”* című munkára az előfizetési pénzeket és előjegyzéseket kérjük *Turcsányi* Gyula alelnök címére küldeni, Kolozsvárra. Az előfizetéseket lapunkban is nyugtázni fogjuk.

— *Méhésköreink az erdélyi részekben.* Említettük volt, hogy dr. *Bálint* Sándor tagtársunk a nyáron tett erdélyi körútjában, egyesületünk választmánya megbizásából, szives volt több székelyföldi méhészhörünkkel érintkezni s tapasztalatait a szeptember 15-én tartott választmányi ülésen felolvasott jelentésébe foglalta. Ez érdekes jelentésben dr. Bálint ösmerteti a köri viszonyokat s reflectál a *maros-vásárhelyi*, *korondi*, *székely-kereszturi*, *niklósfalvi* és *homoródi* méhészkörök kebelében tapasztaltakra. Elösmeréssel szól a *maros-vásárhelyi* és *korondi* körök komoly törekvéseiről; sajnos azonban, hogy több kör, — és pedig épen ott, a hol leginkább szükség volna reá, a progressiv haladásban még nem közelítették meg a célzt biztosító mértéket. Kiemeli jelentéstevő az anyagi erő

hiányát, másfelől a közönség kebelében tapasztalt közönyt. Több kör gyors fejlődése azonban azt bizonyítja, hogy a vezetők lelkesedése és ügybuzgalma mindent pótol és a körök nagyobb anyagi áldozatok nélkül is betölthetik hivatásukat. No meg van egy, a mit ennél a kérdésnél nem hagyhatunk figyelmen kívül, a *vándortanítói* intézményt. A vándortanítók feladatukat nem oldották meg azzal, hogy egyes műfogásokat bemutatva, bucsut vesznek a kapufélfától. A vándortanítók kötelessége volna segédkezni, közvetlen érintkezés útján, az anyaegyleteknek, hogy minél több kisebb szellemi centrumokat létesítsenek, a működő erőket buzdítsák, együtt tartsák, lelkesítsék s mindent elkövessenek arra, hogy a körök székhelyeken, állami segélylyel is, mintaméhések létesíttessenek. A VI. kerület vándortanítójára különösen feladat vár ebben a kérdésben. Hajlandók vagyunk remélni, hogy *Abend* ur ezt a fontos kérdést jövőre szem előtt fogja tartani, mert azt nem akarjuk hinni, hogy a körök alakítása szükségességét be ne látná s azt még kevésbé, hogy az üdvös méhészeti mozgalmak terjesztésében az anyaegylettel szemben szándékosan foglalna ellentétes álláspontot. Felkérjük erre a körülményre a méh. felügyelő ur becses figyelmét is. Lám, a Királyhágón túl az igazi méhészbáratok lelkesedése néhány hét alatt virágzó méhészkört hoz létre, míg az erdélyi részekben a nagy áldozatok árán évekkal előbb megalakított körök egy része pang. (i.)

— **A Csap és Vidéke Méhészköre** ujabban ismét több tagot nyert. A csak most alakult körnek már **67** tagja van. E majdnem példátlan szép eredménynél kell-e fényesebb bizonyíték arra, hogy ott hivatott kezek emelték fel a zászlót, a kik tényekkel bizonyítják, hogy buzgó apostolai az ügynek. A hol a méhészet ügyét ily erős kezek támogatják, ott nincs okunk kételkedni a méhészet gyors felvirágzásán.

— **A kassai iparkamara adománya.** Lapunk novemberi számában fölemlítettük, hogy a kassai iparkamara 50 frtot adományozott méhészeti célokra. Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy nem a Csap és vidéke méhészköre kapta az adományt, hanem általában az ungmegyei méhészet fejlesztésére történt az adományozás s tényleg kaptárok vásárlására fordított, melyeket az ungmegyei méhészek között fognak kiosztani.

— *Pályamunka* érkezett be egyesületünk alelnökéhez az egyesületi pályázatra, czime: »A méhek ellenségei és az azok elleni védekezés módok.« Jelige: »Mindennek meg van a maga ellensége, így a méheknek; segítsünk azért nekik a létért való küzdelemben, megérdemlik, ők a szorgalom mintaképei.« Ez a harmadik, a határidőn belől érkezett pályamunka.

— *A salétrom mint kábító szer.* Már több év előtt leirtuk lapunkban az eljárást, hogy miként kell elkábítani a méheket salétrommal? Ajánltuk mint igen egyszerű és könnyű áttelepitési módot, a mi különösen kezdőknek könnyíti meg a munkát s legalkalmassabb eljárás mindazok részére, kik gyorsan akarják végezni az áttelepítés munkáját. E volna legczélszerűbb szer, hogy a ként mindenütt teljesen kiszorítsa a használatból. A »Schl. B. Ztg.« még csak most jut hozzá, hogy ösmertesse a salétromot, mint kábító szert. Említett lap is melegen ajánlja, főlemltívén, egyéb előnyei mellett, hogy a méheknek semmi ártalmára sincs. Azt azonban kötve hisszük a német kollegának, hogy a salétrommal kábított méhek elvesztenék helyi emlékező tehetségöket, mert mi is tapasztaltuk, hogy a salétrommal kábított méhek közül többen röpködtek előbbi helyök körül, míg új lakásukba szoktak. Ez a körülmény azonban legkevésbé sem szolgál hátrányára a salétrom alkalmazhatóságának.

— *Szabályok a méhekkeli bánásmódra.* Egy méhésztársunk a méhekkeli bánásmód főbb szabályait következőkben foglalta össze: 1. Kimélettel bánjunk a méhekkel és nyugalommal végezzünk minden műveletet. Kapkodás, durva bánásmód ingerli őket. 2. Hajdonfővel soha se méhészkedjünk, mert a haj ingerli, leghamarább megtámadják a hajas és szórmés részeket. 3. Nagyobb műveletek végzésénél arcz- és karvédőt használjunk. 4. A szeszes italok, hagyma s más erős szagot árasztó ételek után lehelletünk ingerli a méhet. 5. Szurás vagy támadás esetén ne hadonászszunk, a futás is csak bajt okoz. 6. Szurás esetén azt a helyet, a hol a szurás történt, meg kell mosni, mert a méh a méregszagot érzi és fokozottabb támadásra ingerli. 7. Szurástól leginkább óvhatjuk magunkat olyankor, a mikor a méh fáradt. Reggel leginkább szurnak, Ajánlatos a test szabad részeit méhfű, vata, több levél eczetbe

áztatott nyárfa-levéllal vagy ürömolajjal bedörzsölni, ugyancsak e szerek a szurási sebre is jók; legjobb azonban a forralatlan tej. 8. A méhfullánk mindenekelőtt eltávolítandó, azért a legkevésbé hiu méhésznek is megengedtetik, hogy méhcsében vagy zsebében tükröt tartson. (K. B.)

— **Méhek a kertészet szolgálatában.** Köztudatu tény, hogy a méhek nagy mérvben előmozdítják a virágok megtermékenyedését azzal, hogy a himport egyik virágról a másikra hordják. Witzgall számadatakkal is bizonyította, hogy mily aránytalanul kisebb a termés olyan növényeknél, melyek a méhek s egyáltalán a rovarok elől el vannak zárva. A »Schl. B. Ztg.« közlése szerint legújában Schreiber kertész tett kísérletet a méheknek kertészeti czélokra felhasználására és pedig kitünő eredményvel. A növényházban, hol ugorkát tenyésztett, egy méhcsaládot helyezett el s azt tapasztalta, hogy sokkal nagyobb volt az ugorkatermés, mint az előtt, midőn a himport emberi kézzel hozták a virágokra s ezzel az élelmes kertész a himpor átvitele időrabló s költséges munkájától is meg lett kímélve.

— **Áldás.** Egy méhtörzs 12 nap alatt öt erős rajat eresztett, s a mellett az anyatörzs is olyan erős, mintha nem is rajzott volna. Kár, hogy nem magyar mézvidék dicsekedhetik ilyen eredménnyel, hanem Bergen község méhészeti krónikása ad róla hirt a »L. B. Ztg.«-ban.

— **Köri tagsági díjt fizettek.** Baska Adolf, Duchnovszky István, Kóta István, Fekete Titus. E nevek lapunk novemberi számában hibásan jelentek meg, ezennel helyreigazítjuk.

Tagsági díjt fizettek :

c) **Irodalmi alap:** Dr. Bálint Sándor 5 frt, Bekker József 1 forint, Biedermann Ferencz 3 frt, Csiki János József 25 frt, Eöri Tivadar 2 forint, Gebhardt Döme 5 frt, Dr. Hafl Dezső 2 frt, Hutkay László 1 frt, Virág Ferencz 2 frt, Voith Miklós 50 kr, Wieder József 3 frt, Csiky J. József estély társaságból 27 kr., Sötér Kálmán estély társaságból 80. kr., kamat 39 kr., összesen 50 frt 96 kr.

Szerkesztésért felelős : **Bodor László.**
